

ВІДГУК

офіційного опонента доктора економічних наук, старшого наукового співробітника, заступника директора – керівника центру економічних і соціальних досліджень Національного інституту стратегічних досліджень

Жаліла Ярослава Анатолійовича

на дисертаційну роботу Єрмак Галини Іванівни

«Державна політика формування системи забезпечення економічної безпеки бізнесу в Україні» подану на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки за спеціальністю 051 – Економіка

1. Актуальність теми дисертаційної роботи.

Довготривала війна спричинила глибинну трансформацію параметрів функціонування національної економіки України та істотно змінила характер викликів і загроз для економічної безпеки держави. Загрози, що виникають внаслідок воєнних дій, проявляються не лише у фізичному руйнуванні виробничої, енергетичної та логістичної інфраструктури, а й у руйнуванні чи ускладненні ділових комунікацій, поглибленні кадрового дефіциту, зростанні витрат, посиленні фінансових ризиків, зростанні невизначеності, яка погіршує підприємницький та інвестиційний клімат, посиленні макроекономічних диспропорцій. У таких умовах проблема забезпечення економічної безпеки бізнесу як основи національної економіки, базису національного добробуту та джерела бюджетних надходжень набуває особливої наукової й практичної значущості – як безпосередньо для періоду «гарячої» війни, так і для перспективи повоєнного відновлення.

Стійкість суб'єктів господарювання до воєнних, фінансово-економічних, інституційних, енергетичних, логістичних, цифрових і кадрових загроз безпосередньо впливає на здатність національної економіки до відновлення, структурної модернізації та інтеграції у європейський економічний простір. Водночас, забезпечення економічної безпеки бізнесу потребує формування цілісної, адаптивної та таргетованої державної політики.

Незважаючи на наявність значної кількості наукових праць, присвячених питанням зміцнення економічної безпеки суб'єктів господарювання, державного регулювання, розвитку підприємництва, питання формування державної політики, спрямованої на зміцнення економічної безпеки бізнесу та формування системи забезпечення економічної безпеки бізнесу в Україні, залишається малодослідженим. Особливо враховуючи специфічні виклики воєнного часу та завдання повоєнного відновлення, спрямованої на.

У зв'язку з цим, дисертаційна робота Єрмак Г. І. є своєчасною та актуальною, оскільки спрямована на вирішення важливого наукового завдання розвитку теоретико-методичних засад державної політики формування системи забезпечення економічної безпеки бізнесу в Україні та обґрунтування практичних рекомендацій щодо підвищення її результативності в умовах воєнного часу, повоєнного відновлення та євроінтеграційних трансформацій.

2. Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Тематика дисертаційної роботи Єрмак Г. І. відповідає сучасним пріоритетам державної політики України у сфері забезпечення економічної безпеки, формування стійкого бізнес-середовища. Актуальність дослідження підтверджується синхронізацією обраного напрямку з положеннями Національної економічної стратегії на період до 2030 року, Стратегії національної безпеки України, Концепції національної системи стійкості, стратегічними орієнтирами державної політики щодо підвищення економічної стійкості, дерегуляції, цифровізації, підтримки бізнесу та зміцнення інституційної спроможності держави в умовах воєнних і повоєнних трансформацій.

Дисертаційна робота виконана відповідно до пріоритетних напрямів наукових досліджень Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка». Окремі положення дослідження реалізовано під час виконання науково-дослідної роботи «Моделювання динаміки соціально-економічного розвитку регіонів України» (номер державної реєстрації 0120U101496, 2020–2024 рр.), у межах якої здобувачкою поглиблено теоретико-методичні підходи до формування системи економічної безпеки бізнесу, узагальнено інструменти державної політики щодо розвитку безпекоорієнтованого бізнес-середовища та запропоновано механізм дерегуляції з урахуванням безпекових пріоритетів, воєнних загроз і євроінтеграційного вектору розвитку України.

Таким чином, дисертаційне дослідження має безпосередній зв'язок із науковою тематикою університету, виконуваними науково-дослідними роботами та є логічним продовженням наукових досліджень у сфері економічної безпеки бізнесу та забезпечення стійкості національної економіки в умовах сучасних викликів.

3. Ступінь обґрунтованості положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Сформульовані в дисертації наукові положення, висновки та рекомендації відзначаються належним рівнем аргументованості й достовірності. Їх обґрунтованість забезпечується чітким визначенням мети, завдань, об'єкта та предмета дослідження, логічною структурою дисертаційної роботи, послідовністю розкриття наукової проблеми, а також застосуванням сучасного методичного інструментарію економічних досліджень.

Методологічну основу дисертації становлять системний та інституціональний підходи, а також положення економічної безпекології, що дало змогу розглянути державну політику формування системи забезпечення економічної безпеки бізнесу як складну багаторівневу систему взаємодії держави, бізнесу, регуляторних інституцій, бізнес-об'єднань і громадянського суспільства. Теоретичним підґрунтям роботи стали фундаментальні

положення економічної теорії, наукові праці вітчизняних і зарубіжних учених з питань державного регулювання економіки, економічної безпеки, забезпечення стійкості підприємницького сектору в умовах сучасних викликів.

Дослідження спирається на комплекс чинних законодавчих і нормативно-правових актів України, що регулюють питання економічної безпеки, державного регулювання підприємницької діяльності, дерегуляції та підтримки бізнесу; опрацювання значного масиву наукових, статистичних, нормативних та аналітичних матеріалів дало змогу забезпечити достатній рівень доказовості одержаних у дисертації результатів.

Для досягнення поставленої мети авторкою використано комплекс загальнонаукових і спеціальних методів дослідження, зокрема методи аналізу, синтезу, індукції, дедукції, теоретичного узагальнення, класифікації та систематизації, системний і структурно-функціональний методи, інституціональний підхід, індикативний метод, метод PESTEL-аналізу, метод моделювання та матричний метод.

Застосований методичний інструментарій є змістовно узгодженим із метою та завданнями дисертаційної роботи, що дозволило авторці отримати науково обґрунтовані, достовірні та практично значущі результати. Сформульовані висновки логічно випливають із проведеного дослідження, узгоджуються з його теоретичними положеннями й аналітичними результатами, а запропоновані рекомендації мають прикладну спрямованість і можуть бути використані при формуванні та реалізації державної політики у сфері економічної безпеки бізнесу, удосконаленні механізмів дерегуляції, розвитку безпекоорієнтованого бізнес-середовища та підвищенні стійкості підприємницького сектору України в умовах воєнних, повоєнних та євроінтеграційних трансформацій.

4. Новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

За результатами проведеного дослідження у дисертаційній роботі отримано сукупність результатів, яким властива наукова новизна. Головний результат дисертаційної роботи полягає в поглибленні теоретичних засад, удосконаленні методичних підходів та розробленні науково-прикладних рекомендацій щодо державної політики формування системи забезпечення економічної безпеки бізнесу в Україні в умовах воєнних загроз, глобальної нестабільності, цифрової трансформації, повоєнного відновлення та євроінтеграційних перетворень.

До найбільш вагомих результатів дисертаційної роботи, що характеризуються науковою новизною, належить удосконалений механізм політики дерегуляції та формування безпекоорієнтованого бізнес-середовища в Україні, наукова цінність якого полягає у переході до диференційованої

моделі державного впливу, що враховує рівень регуляторного навантаження, значущість впливу галузей на стан економічної безпеки і потенціал розвитку бізнесу.

Науковий інтерес становить також удосконалений науково-методичний підхід до інтегрального оцінювання впливу державної політики на систему забезпечення економічної безпеки бізнесу. Запропонований підхід створює методичне підґрунтя для комплексної діагностики результативності державної політики та виявлення інституційних, регуляторних і ресурсних обмежень розвитку бізнесу.

Важливе значення для розвитку економічної науки мають результати, пов'язані з удосконаленням положень щодо регуляторних процесів формування системи забезпечення економічної безпеки бізнесу. У дисертації обґрунтовано їх трирівневу структуру, що охоплює нормативно-правову, інституційно-організаційну та економіко-управлінську підсистеми. Це дозволяє розглядати регуляторні процеси не лише як сукупність адміністративних або нормативно-правових дій держави, а як системно організований механізм взаємодії державного регулювання, корпоративного управління та ринкової саморегуляції, спрямований на мінімізацію загроз і підвищення стійкості бізнесу, який спирається на відповідну інституційну архітектуру.

Окремо слід відзначити результати, пов'язані з обґрунтуванням стратегічних пріоритетів державної політики формування системи забезпечення економічної безпеки бізнесу. Запропонована трирівнева система пріоритетів охоплює макро-, мезо- та мікрорівні, що забезпечує врахування загальнодержавних викликів, регіональних диспропорцій, галузевої специфіки й внутрішньої управлінської спроможності суб'єктів господарювання, та створює наукове підґрунтя для переходу від фрагментарних заходів підтримки бізнесу до диференційованих та таргетованих управлінських рішень.

Таким чином, отримані в дисертаційній роботі результати характеризуються належним рівнем наукової новизни, мають вагомое теоретико-методичне та практичне значення, а також роблять внесок у розвиток наукових досліджень у сфері економічної безпеки бізнесу, державного регулювання, дерегуляції та формування безпекоорієнтованого бізнес-середовища в Україні.

5. Повнота відображення результатів дослідження в опублікованих наукових працях.

Основні наукові результати дисертаційної роботи достатньою мірою відображені в опублікованих наукових працях авторки. За темою дисертації опубліковано 17 наукових праць загальним обсягом 6,34 друк. арк., з яких особисто авторці належить 4,99 друк. арк., зокрема 4 статті у наукових

фахових виданнях України, 1 стаття у виданні, що індексується міжнародною наукометричною базою Scopus, 12 публікації у збірниках матеріалів наукових конференцій.

Аналіз наукових праць засвідчує, що в них належним чином відображено основні положення та результати дисертаційного дослідження, зокрема теоретико-методичні засади формування системи забезпечення економічної безпеки бізнесу, результати діагностики безпекового середовища функціонування підприємницького сектору, науково-методичний підхід до інтегрального оцінювання впливу державної політики на економічну безпеку бізнесу, а також запропоновані авторкою підходи до формування безпекоорієнтованого бізнес-середовища, обґрунтування стратегічних пріоритетів державної політики та удосконалення механізму дерегуляції в умовах воєнних, повоєнних та євроінтеграційних трансформацій.

Опубліковані праці відповідають темі дисертаційної роботи, відображають її наукову новизну та основні результати дослідження, а їх кількість і якість відповідають вимогам, установленим до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії.

6. Теоретична цінність і практична значущість наукових результатів

Теоретична цінність дисертаційної роботи полягає у поглибленні теоретико-методичних засад дослідження державної політики формування системи забезпечення економічної безпеки бізнесу в Україні. Отримані результати розвивають наукові положення щодо сутності економічної безпеки бізнесу як об'єкта державної політики, конкретизують зміст і структуру регуляторних процесів у цій сфері, поглиблюють концептуальні засади побудови архітекτονіки державної політики та формують наукове підґрунтя для подальших досліджень, спрямованих на утвердження безпекоорієнтованого бізнес-середовища в умовах воєнних, повоєнних та євроінтеграційних трансформацій.

Науковий інтерес становлять запропоновані авторкою підходи до інтегрального оцінювання впливу державної політики на систему забезпечення економічної безпеки бізнесу, систематизації інструментів державного впливу, обґрунтування стратегічних пріоритетів державної політики формування системи забезпечення економічної безпеки бізнесу на макро-, мезо- та мікрорівнях, а також удосконалення механізму дерегуляції підприємницької діяльності з урахуванням безпекової спроможності бізнесу. Отримані результати можуть бути використані в подальших наукових дослідженнях, присвячених проблемам економічної безпеки бізнесу, державного регулювання підприємництва, дерегуляції, формування безпекоорієнтованого бізнес-середовища та забезпечення стійкості національної економіки.

Практична значущість дисертаційної роботи полягає у можливості використання запропонованих науково-методичних підходів, моделей і рекомендацій органами державної влади та місцевого самоврядування під час

формування й реалізації державної політики у сфері економічної безпеки бізнесу. Практичне значення отриманих результатів підтверджується їх упровадженням у діяльність підкомітету з питань адаптації законодавства України до положень права Європейського Союзу та виконання міжнародно-правових зобов'язань України у сфері європейської інтеграції Комітету Верховної Ради України, Полтавської обласної військової адміністрації, ПрАТ «ПОЕЗ-КЕРНЕЛ ГРУП», ТОВ «Фірма «Сервістрозит»» та освітній процес Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка».

7. Апробація одержаних результатів

Основні теоретичні положення, методичні підходи та результати дисертаційного дослідження Єрмак Г. І. пройшли належну апробацію та отримали позитивну оцінку наукової спільноти. Результати роботи були представлені й обговорені на міжнародних науково-практичних конференціях, що дозволило авторці перевірити обґрунтованість сформульованих положень і висновків, а також врахувати рекомендації щодо подальшого розвитку дослідження.

8. Відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності

Під час ознайомлення з дисертаційною роботою Єрмак Г. І. порушень принципів академічної доброчесності не виявлено. Використані в дослідженні наукові положення, статистичні дані, результати досліджень інших науковців та інформаційні джерела супроводжуються належними посиланнями відповідно до встановлених вимог.

Аналіз змісту дисертації та опублікованих за її тематикою наукових праць дає підстави стверджувати, що робота є самостійно виконаним науковим дослідженням. Ознак академічного плагіату, самоплагіату, фабрикації, фальсифікації результатів дослідження або інших порушень академічної доброчесності не виявлено.

Таким чином, дисертаційна робота виконана з дотриманням вимог академічної доброчесності та відповідає етичним принципам здійснення наукових досліджень.

9. Дискусійні положення та зауваження до дисертаційної роботи

Позитивно оцінюючи актуальність тематики, наукову новизну, теоретичну цінність і практичну значущість рецензованої дисертаційної роботи, доцільно виокремити окремі зауваження та побажання дискусійного характеру.

1. В ході дослідження авторка неодноразово звертається до поняття стійкості, нерідко фактично ототожнюючи поняття безпеки та стійкості (напр.,

у параграфі 1.2). Між тим методологічно важливо було би розмежувати ці два поняття та визначити економічну безпеку бізнесу в категоріях науки про економічну безпеку. Наразі визначення на с. 28 можна радше віднести до поняття стійкості.

2. Одним з ключових методологічних питань є діалектика співвідношення економічної безпеки держав та економічної безпеки бізнесу. У параграфі 1.2 (с. 41–44) авторка обґрунтовує роль державної політики як інституційної основи економічного відтворення та забезпечення стійкості бізнесу. Разом із тим, у роботі переважно акцентовано увагу на функціональній ролі держави у мінімізації загроз і підтриманні адаптивності підприємницького сектору, тоді як питання потенційних ризиків внаслідок надмірного державного втручання, суперечності цілей макро- та мікрорівнів (коли держава складає загрозу для бізнесу) детально не розглянуто. Врахування цього аспекту дозволило б більш збалансовано представити межі державного впливу на економічну безпеку бізнесу.

3. У підрозділі 1.3 (рис. 1.7, с. 65) авторкою розроблено концептуальну модель архітекtonіки державної політики формування економічної безпеки бізнесу, що поєднує системний, інституціональний та безпекоорієнтований підходи. Водночас підвищенню прикладної цінності запропонованої моделі сприяла б конкретизація практичних механізмів координації між національним, регіональним і галузевим рівнями управління, зокрема щодо розподілу повноважень, відповідальності, інформаційної взаємодії тощо.

4. Значний простір для теоретико-методологічного осмислення містить суб'єкт-об'єктна природа бізнесу в архітектоніці економічної системи. Авторка неодноразово наголошує на взаємопов'язаності макро-, мезо- та мікрорівнів забезпечення економічної безпеки бізнесу. Проте доцільно досягти чіткішої авторської позиції щодо того, що є первинним у забезпеченні економічної безпеки бізнесу – створення зовнішніх умов чи набуття бізнесом певних властивостей. У свою чергу, це надало би можливість поглибленого структурування інструментарію державної політики з виділенням тих інструментів, які безпосередньо впливають на генезу економічної безпеки бізнесу.

5. У підрозділі 3.3 (с. 183–190) обґрунтовано необхідність формування диференційованого підходу до дерегуляції бізнес-середовища. Водночас потребує додаткового дослідження питання балансу між дерегуляцією та збереженням належного рівня державного контролю у стратегічно важливих сферах економіки, функціонування яких безпосередньо впливає на економічну безпеку держави, стійкість критичної інфраструктури та безперервність суспільно значущих процесів. Це дозволило б визначити межі гнучкості регуляторної політики та припустимі рамки дерегуляції.

Разом з тим, наведені зауваження мають скоріше дискусійний характер і не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи. Вони не знижують наукової новизни, теоретичної цінності та практичної значущості отриманих результатів, а можуть розглядатися як напрями подальшого розвитку проведеного дослідження.

10. Загальний висновок та відповідність дисертаційної роботи установленим вимогам.

Дисертаційна робота Єрмак Галини Іванівни на тему «Державна політика формування системи забезпечення економічної безпеки бізнесу в Україні» є завершеним самостійним науковим дослідженням, виконаним на належному теоретичному, методичному та прикладному рівнях.

У роботі вирішено важливе наукове завдання, пов'язане з поглибленням теоретичних засад, удосконаленням методичних підходів та обґрунтуванням науково-прикладних рекомендацій щодо удосконалення державної політики формування системи забезпечення економічної безпеки бізнесу в Україні в умовах воєнних загроз, глобальної нестабільності, цифрової трансформації, повоєнного відновлення та євроінтеграційних перетворень.

Отримані результати характеризуються науковою новизною, належним рівнем обґрунтованості та достовірності, мають теоретичне значення та практичну цінність.

Викладений зміст дисертаційної роботи, опубліковані за темою наукові праці, рівень апробації результатів дослідження та дотримання вимог академічної доброчесності дають підстави стверджувати, що дисертація Єрмак Галини Іванівни «Державна політика формування системи забезпечення економічної безпеки бізнесу в Україні» відповідає вимогам Постанови Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 року «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (зі змінами), а її авторка заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 «Економіка» галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки».

Офіційний опонент:

Заступник директора – керівник центру
економічних і соціальних досліджень
Національного інституту стратегічних досліджень
Доктор економічних наук,
старший науковий співробітник

Ярослав ЖАЛІЛО

Підпис Ярослава Жаліла засвідчую:
Олександр БОГОМОЛОВ
Директор Національного інституту
стратегічних досліджень, доктор філософії
наук, старший науковий співробітник

